

POSUDEK

Brüstlová, Markéta: Europeizace česko-francouzských vztahů (1989-2009). Praha: FSV UK (disertační práce), 2012, 227s. + 41 s. přílohy.

Disertační práce se zabývá v rámci oboru evropská studia s velmi zajímavým a poměrně aktuálním problémem. Otázky europeizace jsou v současnosti jedním z nejčastějších témat, se kterými se potýkají přední čeští a zahraniční odborníci. Je opravdu s podivem, že problematika europeizace česko-francouzských vztahů byla zatím na okraji jejich zájmu a že předložená disertační práce je jedním z prvních pokusů o zpracování této problematiky.

Diplomantka v úvodu příliš neřeší, proč si vybrala zrovna Francii, nebo spíše zůstává jen u povrchního zdůvodnění. Česko-francouzské vztahy na počátku existence československého státu patřily dlouhodobě k těm preferovaným a ani v současnosti nikdo z předních českých politiků nepochybuje o tom, že Francie (a Německo) patří k nejdůležitějším evropským mocnostem a že dlouhodobé udržování dobrých vztahů s Francií je důležitým zájmem české zahraniční politiky. Zejména v kritických okamžicích historického vývoje česko/slovenského národa Francie (obvykle, kromě Mnichova) stála za česko/slovenskými zájmy, ať již to byl vznik samostatného Československa v roce 1918, obnova nezávislosti po 2. světové válce či rozpad komunistického Československa v roce 1989.

Přestože v posledních 20 letech je česká zahraniční politika výrazně napojena na Spojené státy americké, se kterými Francie nemá dlouhodobě nejvřelejší vztahy, můžeme konstatovat, že česká diplomacie se snaží s francouzskou stranou vycházet co nejlépe, zejména po našem vstupu do Evropské unie. Pokud se však podíváme na česko-francouzské vztahy z pohledu francouzské diplomacie, musíme bohužel konstatovat spíše postupné ochlazování než nějakou prohlubující spolupráci mezi oběma zeměmi. A právě složitost a variabilnost česko-francouzských vztahů, vysvětlení příčin nejrůznějších historických a současných zvrátů v česko-francouzských vztazích dělá z této disertační práce nosné téma.

Postižení česko-francouzských vztahů v dlouhodobém horizontu je přitom naprosto klíčové, abychom pochopili veškeré aspekty tohoto nelehkého vztahu. Práce, přestože se vymezením v názvu (1989-2009) hlásí víceméně k posledním dvěma desetiletím, pokrývá česko-francouzské vztahy prakticky od 19. století (od 1848) prakticky až do současnosti (2009). Disertační práce právě díky délce časového záběru přináší možnosti lépe pochopit vývoj česko-francouzských vztahů a zejména aplikací nových metodologických přístupů (europeizace a především diskurzní analýza) umožňuje sledovat nejrůznější (často jiným metodologickým přístupem neuchopitelné) pohledy a přístupy k výzkumu této problematiky.

Disertační práce si klade za hlavní cíl zpracovat problematiku česko-francouzských vztahů v historickém vývoji, přičemž podstatná pozornost je věnována zejména období po roce 1989 a tyto vztahy jsou sledovány v kontextu evropské integrace. Výzkumné otázky jsou poté ještě upřesněny na s. 10, kde se autorka rozhodla zkoumat dopad europeizace na bilaterální vztahy mezi ČR a Francií a dopadem bilaterální relace na (posílení) vztahů na unijní úrovni. Autorka se pokouší s pomocí analýzy oficiálního zahraničněpolitického diskurzu na unijní úrovni ukázat vývoj postojů a idejí českých politických představitelů k Francii (a EU).

Již zde můžeme poukázat na určitou slabinu disertační práce, která se odvíjí od omezeného cíle práce. Pokud jde o výzkum česko-francouzských vztahů, pak se autorka neměla v cílech omezovat jen na analýzu českých politických aktérů, ale měla do své diskurzní analýzy zahrnout i francouzské politické činitele. Naštěstí, jak ukazuje seznam dotazovaných respondentů, autorka zde nesplnila nakonec své předsevzetí a oslovila i řadu francouzských politických osobností, kteří mohli částečně zprostředkovat i francouzský pohled na česko-francouzské vztahy.

Disertační práce je teoreticky zakotvena v v teorii europeizace, institucionálního přístupu a zejména se pokouší aplikovat postupně se rozvíjející teoretický koncept diskurzivního institucionalismu. Volbu autorky použít nepřilíš zakotvenou teorii považují za poměrně odvážný přístup, který však dokážu ocenit při srovnání s jinými doktorskými pracemi, jejichž autoři kráčí prověřenými teoretickými cestičkami.

Na rozdíl do rozpracování neoinstitucionálních přístupů, které jsou představeny povrchně až přehlíživé (s. 18-21, celkem 3,25 stránky, chybí analýza klíčových teoretiků jednotlivých směrů, zde bych odkázal na publikaci Fiala a kol. Teoretické a metodologické problémy evropské integrace), problematice diskurzivního konstitucionalismu je v doktorské práci věnován široký prostor. Autorka příliš nevysvětluje, proč dává přednost této teorii a proč ostatní teorie neoinstitucionalismu jsou nevhodné pro zpracování daného tématu. Možná určitý širší pohled by byl k většímu prospěchu doktorské práce.

Autorka sice v úvodu hovoří a uvádí čtyři tzv. hypotézy (s.8-10), ale spíše jde o naznačení dalších výzkumných cílů či zcela jasná konstatování (proces přistupování kandidátských zemí k EU byl komplexní a náročný..., vztahy s Francií byly vždy asymetrické, Francie měla ambivalentní vztah k rozšíření) než o skutečné hypotézy ve vědeckém smyslu bádání. Ostatně závěr, kde by měly být hypotézy verifikovány (či falzifikovány) se k nim autorka implicitně nevrací a čtenář musí složitě hledat odpovědi v textu celé poměrně rozsáhlé disertační práce.

Metodologie disertační práce je podle mého názoru promyšlená a všechny metody jsou relevantní. Podle teoretického konceptu bylo logické, že z pohledu metodologie si autorka zvolila jako hlavní metodu diskurzivní analýzu a diskurzivních metod. Autorka v metodologické sekci přiznává, že v disertační práci se bude opírat o poznatky vyplývající ze sociologického, tak i historického institucionalismu, zejména významnou pak považuje svou závislost na path dependancy, která umožňuje propojit historii tak současnost česko-francouzských vztahů. Nicméně její hlavní pozornost je zaměřena na ideje a diskurz, přičemž diskurz považuje jako soubor idejí konceptů a kategorizací, jejichž prostřednictvím je dáván smysl sociálním a fyzickým projevům (s.24). Diskurz česko-francouzských vztahů pak zasazuje do kontextu europeizace a současně se domnívá, že jsou kontextem europeizace. V rámci metodologie pak přesně vymezuje základní pojmy, se kterými v doktorské tezi pracuje, jako ideje a aktéři. Zvláštní kapitola je věnována empirickému materiálu, který je v disertační práci použit.

Struktura disertační práce je logická, postupuje chronologicky od roku 1848 prakticky až do současnosti a s pomocí historické metody seznamuje čtenáře s klíčovými mezníky česko-francouzských vztahů. První a druhá subkapitola první části Vytváření idejí pokrývá období od roku 1849 do roku 1948, kdy se uzavírá (více méně až na mnichovskou zradu) úspěšná etapa vývoje česko-francouzských vztahů. Třetí subkapitola je věnována česko-francouzské spolupráci v období československého komunismu a poslední kapitola tohoto historického přehledu je věnována období po roce 1989.

V druhé hlavní části se autorka věnuje Erozi idejí, která je zkoumána především v kontextu českého vstupu do EU a postoji Francie, francouzském postoji k východnímu rozšíření a debatám o budoucnosti Evropské unie. Práce je zakončena analýzou českého a následného francouzského předsednictví. Právě tato část je zpracována nejen na základě studia literatury a pramenů, ale doktorandka se zde plně opřela o diskurzivní analýzu.

Úvod je zpracován částečně dobře. Autorka vymezila téma, stanovila cíle (trochu nelogicky na dvou místech) a nepřilíš šťastně se pokusila stanovit hypotézy. Úvod obsahuje popis struktury práce, částečně i metody výzkumu. Bohužel autorka zcela opomenula provést analýzu stavu výzkumu dané problematiky, čtenář se nijak detailně nedozví, kdo se danou problematikou česko-francouzských vztahů zabýval a už vůbec ne hodnocením jejich významu v celém kontextu svého významu. Teoretickému zakotvení práce je věnována samostatná část.

Jednotlivé části a jejich kapitoly jsou psány s velkým přehledem, autorka se drží cíle výzkumu a představuje postupně v různých historických etapách vývoj česko-francouzských vztahů, postoj klíčových aktérů a změny v idejích. Kapitoly jsou čtivé, doplněny dostatkem informací, argumentů a citací.

Závěr je taktéž metodicky správný, i když se zde prakticky nedozvíme, jak se autorka vyrovnala v úvodu s definovanými hypotézami. Nicméně srozumitelně shrnuje všechny závěry a řeší výzkumnou otázku. Velmi pozitivně hodnotím i zamýšlení nad dalšími směry výzkumu česko-francouzských vztahů.

Práce se zdroji je nadstandardní. Autorka cituje velké množství autorů českých i zahraničních a díky svému jazykovému vybavení mohla uskutečnit i velmi důležité rozhovory nejen s českými, ale i s francouzskými politickými aktéry. Doktorská práce prokázala, že diskurzivní analýza je použitelnou metodou na výzkum podobných politologických témat. V teoretické části bych si představoval použití i odborné literatury od důležitějších autorů (zejména v oblasti problematiky institucionalismu cítím určitý omezený výběr klíčových zahraničních autorů jako např. M. Aspinwall, Mark Pollack, a zejména klasickou práci autorů Walter Powell, Paul DiMaggio (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago). U ostatních kapitol je výběr literatury reprezentativní. Co se týká seznamu literatury, tady si myslím, že je určitá slabina doktorské práce, a to v neschopnosti lépe rozřadit Bibliografii. Literaturu měla být rozdělena mezi primární a sekundární zdroje, např. zařazení interview či dokumentů mezi základní literaturu je naprosto neústrojně a nevhodné. Příliš nevidím ani smysl některých dokumentů, zejména těch, které jsou volně stažitelné na internetu.

Velice pozitivně hodnotím schopnost autorky tvůrčím způsobem pracovat s fakty, autorka má výrazně dobrou schopnost interpretovat, analyzovat a kriticky hodnotit zdroje a získané informace. Její argumentační schopnosti jsou taktéž nadstandardní.

Po formální stránce je doktorská práce v pořádku. Autorka správně pracuje s citační normou, plně využívá poznámkového aparátu, celková úprava textu je taktéž odpovídající (snad ji neměly uniknout některé „odskoky“ textu v obsahu doktorské práce). Musím taktéž konstatovat, že po stylistické a gramatické stránce jsem po dlouhé době nečetl tak dobrou práci. Doktorská práce prakticky neobsahuje žádné větší chyby. Občas se někde v textu objeví publicistický výraz (např. země galského kohouta, taktéž spojka coby je poněkud archaická), někdy se autorka potýká se skloňováním (např. frankofilství ... bezpochyby hrála, místo hrálo s.204). Ale to jsou opravdu jen ojedinělá pochybení, která nikterak nesnižují mé výše uvedené tvrzení.

Závěrem musím konstatovat, že doktorská práce je kvalitní, autorka se zhostila svého výzkumného úkolu s velkým přehledem, dokázala práci vhodně teoreticky zakotvit a úspěšně aplikovat ve svém výzkumu nejen diskurzivní analýzu, ale i další metody vědeckého výzkumu. Z těchto důvodů práci doporučuji k obhajobě.

V Olomouci dne 31. května 2012

Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.
Proděkan pro vědu a výzkum PF UP